

Трифорова Олена

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри теорії

і методики дошкільної освіти,

Державний заклад «Південноукраїнський

національний педагогічний університет

імені К. Д. Ушинського»

СТАН СФОРМОВАНОСТІ МОВНО-МОВЛЕННЄВОЇ ОСОБИСТОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПРАКТИЦІ ДОШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

У статті висвітлено стан сформованості мовно-мовленнєвої особистості старших дошкільників у практиці сучасних дошкільних навчальних закладів; проаналізовано чинні програми навчання і виховання дітей дошкільного віку, плани й результати анкетування вихователів старших груп дошкільних навчальних закладів.

Ключові слова: *мовленнєва особистість, старші дошкільники, вихователі дошкільних навчальних закладів.*

В статье освещено состояние сформированности речевой личности старших дошкольников в практике современных дошкольных учебных заведений, проанализированы действующие программы обучения и воспитания детей дошкольного возраста, а также планы и результаты анкетирования воспитателей старших групп дошкольных учебных заведений.

Ключевые слова: *речевая личность, старшие дошкольники, воспитатели дошкольных учебных заведений.*

Article deals with the condition of speech and language formation personality in the practice of modern preschool educational establishments; teaching programs for preschool children, plans and results of questionnaire of teachers of senior groups have been analysed.

Key words: *speech personality, senior preschool children, teachers of preschool educational establishments.*

В умовах сьогодення актуальною є проблема формування мовленнєвої особистості, починаючи ще з дошкільного дитинства. Учені (С. Я. Єрмоленко, Л. І. Мацько) наголошують на тому, що мовна освіта повинна спрямовуватися на формування всебічно розвиненої, компетентної, творчої особистості громадянина України – носія етнічних, національних і загальнолюдських цінностей, що живе в гармонії з довкіллям і самим собою, починаючи з материнської (родинної) школи і закінчуючи професійною, соціальною освітою, вона повинна бути зорієнтована на виховання мовної особистості.

Проблема мовної особистості висвітлена в працях як зарубіжних, так і вітчизняних учених (Г. І. Богін, А. М. Богуш, Є. Р. Боринштейн, М. С. Вашуленко, С. Г. Воркачов, Т. М. Дрідзе, Ю. М. Караулов, В. В. Красних, О. О. Леонт'єв, В. А. Маслова, Л. І. Мацько, Л. М. Паламар, М. І. Пентилюк, О. Семенов, Л. В. Струганець, В. П. Фурманова та ін.). Ученими виокремлено такі напрями дослідження мовної особистості: етносемантична (С. Г. Воркачов); елітарна мовна особистість (Т. В. Кочеткова, О. Б. Сиротіна); семіологічна особистість (А. Г. Баранов); російська мовна особистість (Ю. Н. Караулов); мовна і мовленнєва особистість (Л. П. Клобукова, Ю. Е. Прохоров); україномовна особистість (А. М. Богуш, Ж. Д. Горіна, С. Я. Єрмоленко, Л. І. Мацько, Л. М. Паламар, М. І. Пентилюк, О. Семенов та ін.); словникова мовна особистість (В. І. Карасик); мовленнєва особистість дошкільника (А. М. Богуш, О. С. Трифонова).

Мета статті: з'ясувати стан сформованості мовно-мовленнєвої особистості дитини старшого дошкільного віку у практиці сучасних дошкільних навчальних закладів.

Насамперед нами було проаналізовано Державний стандарт та чинні програми сучасних ДНЗ України. Відтак, звернемося до нової редакції державного документа – Базового компонента дошкільної освіти [2]. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні орієнтує педагогів на цілісний підхід до особистості, тобто центральною фігурою освітнього процесу є дитина – мовленнєва особистість. Зміст Базового компонента дошкільної освіти щодо мовленнєвого розвитку дітей презентовано освітньою лінією «Мовлення дитини», де подано кінцеві результати з формування комунікативної і мовленнєвої компетенцій. Насамперед увага звернена на комунікативні здібності: «комплексне застосування мовних і немовних засобів з метою комунікації, спілкування в конкретних соціально-побутових ситуаціях, уміння орієнтуватися в ситуації спілкування, ініціативність спілкування, стриманість у спілкуванні; культура мовленнєвої комунікації. Комунікативна компетенція передбачає

сформованість усіх видів мовленнєвої компетенції». Окрім того, у Базовому компоненті дошкільної освіти визначено завдання з розвитку фонетичної, лексичної, граматичної і мовленнєвої компетенцій.

Зауважимо, що дотично нашого дослідження, мовленнєві завдання висвітлено і в таких освітніх лініях, як «Дитина в соціумі», «Дитина у світі культури».

Надалі було проаналізовано чинні програми навчання і виховання дітей дошкільного віку. Дошкільні навчальні заклади послуговуються переважно програмами «Дитина», «Малятко». Водночас залежно від регіону, вихователі користуються ще програмами «Дитина в дошкільні роки», «Українське дошкілля», «Я у світі» і тематичними програмами «Витоки мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку», «Мовленнєвий компонент дошкільної освіти», «Розвиток українського мовлення у дошкільників». Оскільки дослідження обмежено старшим дошкільним віком, ми аналізували зміст розвитку мовлення лише в старших групах дошкільних закладів. Так, у програмі «Малятко» мовленнєвий розвиток дітей 6-го року життя висвітлено у розділі «Мовленнєве спілкування», який включає такі підрозділи: «У світі слів», «У світі звуків», «Дитяча граматики», «Наші співрозмовники». Для дітей старшої групи обов'язковими є заняття з розвитку звукового аналізу мовлення; передбачено заняття з підготовки руки дитини до письма. З цією метою подано такі підрозділи: «Вчимося читати і писати», «Робота з книжкою». Зауважимо, що автори програми рекомендують збагачувати словник старшого дошкільника за такими темами: «Народні вироби», «Українські обряди та традиції», «Морально-етичні взаємини між людьми», «Дорожній рух», «Запрошуємо в гості», «Доброзичливі сусіди», «Спорт», «Професії моїх батьків» [6, с. 185]. У рубриці «Наші співрозмовники» передбачається інша орієнтовна тематика, подано типи монологічних висловлювань у процесі спілкування з однолітками й дорослими. Як видно із показників засвоєння дітьми змісту мовленнєвого розвитку, в них прослідковується реалізація всіх видів мовленнєвої компетенції.

У програмі «Дитина» мовленнєвий розвиток дітей старшої групи представлений розділом «Мова рідна, слово рідне», який містить такі підрозділи: «У світі звуків», «Слово до слова – зложиться мова», «У країні граматики», «У нас в гостях книжка», «Ми розмовляємо», «Любій малечі – про цікаві речі». Авторами програми досить детально розроблено тематику ознайомлення дошкільників з художньою літературою, орієнтуючись здебільшого на народознавчий аспект та завдання з розвитку мовлення. Водночас у програмі відсутній розділ «Художня література», є тільки рубрика

«У нас в гостях книжка». У цій програмі звертається увага на багатство словника, образність і виразність мовлення старшого дошкільника «стимулювати вживання художньо-виражальних засобів (порівнянь, прислів'їв, епітетів)» [4, с. 149]. Зауважимо, що подані вміння та навички на кінець року з розвитку мовлення засвідчують сформованість усіх видів мовленнєвої компетенції, хоча у програмі не йдеться про компетенцію.

У програмі «Дитина в дошкільні роки» досить чітко висвітлено завдання з розвитку всіх сторін мовлення старших дошкільників. Особлива увага звертається на багатство словника: «збагачувати словник дітей синонімічними іменниками, словами антонімами, узагальнюючими родовими поняттями другого порядку; розвивати стилістичне чуття рідної мови: розуміти слова-омоніми; переносне значення слів; слова, що називають предмети, близькі за призначенням» і образність мовлення: «збагачувати словник дітей художньо-поетичними виразами, порівняннями, образними словосполученнями, звуконаслідувальними словами, вигуками» [5, с. 195].

Щодо програми «Українське дошкільля», зазначимо, що в ній стисло визначено завдання мовленнєвого розвитку дітей старшого дошкільного віку, відсутні показники засвоєння змісту. Автори пропонують «збагачувати словник дітей, використовуючи художнє слово (вірші, оповідання, прислів'я, загадки, приказки)» [7, с. 123]. Пропонуються такі теми: «Рідна домівка», «Предмети вжитку», «Рідне село, місто», «Мої рідні», «Праця людей», «Побут», «Тварини», «Чарівні слова», «Природа і ми», «Транспорт» [7, с. 124]. На жаль, зовсім відсутні завдання з розвитку образного й виразного мовлення, багатства словника. Водночас зауважимо, що в поданих програмах відсутнє поняття мовленнєвої особистості дітей дошкільного віку.

У 2008 році було видано Базову програму розвитку дитини дошкільного віку «Я у світі». У програмі, на відміну від інших, уперше з'являється поняття «мовленнєва особистість», цитуємо: «співіснуючи, різні види і форми мовлення створюють неповторний індивідуальний портрет мовленнєвої особистості» [1, с. 214]. Значна увага приділяється розвитку мовлення дітей дошкільного віку, за словами авторів програми, «активне мовленнєве пізнання – найважливіше надбання дошкільного віку» [1, с. 226]. Заслугове схвалення те, що визначені у програмі завдання спрямовані передусім на особистість дитини: «гармонізувати взаємодію дитини з різними дорослими та однолітками, спрямовану на задоволення потреб у визнанні, підтримці, любові, активності, нових враженнях» [1, с. 225]. Автори програми звертають увагу педагогів на «вправління в комунікативній спрямованості на партнера по спілкуванню, «зчитуванні» елементів його невербального мовлення» [1,

с. 226]. Водночас виникають деякі зауваження: одним із завдань є «вдаватися до делікатної корекції мовлення людей, що навколо, та самокорекції» [1, с. 225]. Не зрозуміло, що це за делікатна корекція мовлення дорослих дитиною дошкільного віку? У програмі зустрічаються також деякі ненормативні неузгодженості: «на шостому році життя формується вміння називати звуки, що найчастіше вживаються у скороговічці, вірші» [1, с. 227], адже це дитина спроможна робити і в молодшому дошкільному віці! І далі: «дитина систематизує власний літературний досвід, знає багато творів та об'єднує їх за жанрами й тематикою» [1, с. 242]. Яким чином вона його систематизує? Скільки це багато? Водночас заслуговує на увагу визначений у програмі портрет дошкільника напередодні його вступу до школи, але, по суті, він віддзеркалює все те, що подано в базисній характеристиці попередньо висвітлених програм.

Програма розвитку дітей старшого дошкільного віку «Впевнений старт» (2012) пропонує орієнтири змістового наповнення освітньої роботи з п'ятирічними дітьми і націлює педагогів і батьків на особистісний розвиток дітей 6-го року життя за основними напрямками. Завдання мовленнєвого розвитку подано в розділі «Мовленнєвий розвиток», в якому чітко й ґрунтовно окреслюються ключові мовленнєві завдання за такими підрозділами: «Розвиток лексичної сторони мови», «Формування граматичного ладу мови», «Розвиток і вдосконалення звукової культури мовлення», «Розвиток зв'язного мовлення дітей», «Підготовка руки до письма». Особливо цінними, як нам убачається, є поради батькам щодо мовленнєвого розвитку їхньої дитини за всіма аспектами мовлення [3, с. 20–21], пропонувані авторами програми мовні ігри, які можна використовувати вдома: «Зимові слова», «Спортивні слова», «Веселі слова», «Сумні слова» тощо. Окрім того, зауважимо, що мовленнєві завдання також закладено в розділах «Художньо-естетичний розвиток» і «Ігрова діяльність» [3, с. 25, 28, 30].

В Україні видано й авторські тематичні програми з розвитку і навчання дітей рідної мови: А. М. Богуш «Витоки мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку» (1999) і «Мовленнєвий компонент дошкільної освіти» (2012) та програма Н. Я. Дзюбишиної-Мельник «Розвиток українського мовлення у дошкільників» (1991). Так, щодо Мовленнєвого компонента дошкільної освіти, то у ньому змістовий аспект розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку (що об'єднує дітей шостого і сьомого років життя) подано в тих же аспектах, що й у «Витоках...». Зауважимо, що автор найбільш повно і ґрунтовно подає усі завдання за мовленнєвою (лексична, граматична, фонетична й діалогова) і комунікативною компетенціями. Висвітлені завдання завершуються базисною характеристикою мовленнєвого розвитку та

спілкування дітей. Цінним, як нам убачається, є поданий орієнтовний словник-мінімум до Базового компонента дошкільної освіти за освітніми лініями «Особистість дитини», «Дитина в соціумі», «Дитина у природному довкіллі», «Дитина у світі культури», «Гра дитини», «Сенсорно-пізнавальний розвиток дитини» відповідно частин мови. Окрім того, зауважимо, що в цій програмі, як і у «Витоках...» запропоновано на допомогу вихователям багатий, довідковий практичний матеріал, що створює всі передумови для ефективної роботи з розвитку мовлення.

Програма Н. Я. Дзюбишиної-Мельник «Розвиток українського мовлення у дошкільників» складена як програма-довідник для вихователів і вміщує такі розділи: «Звукова культура», «Формування словника», «Формування граматично правильної мови», «Зв'язне мовлення». Зазначимо, що змістова лінія всіх розділів максимально насичена, водночас вирішення цих завдань не визначається. Позитивним моментом у програмі є те, що автором враховується спеціальна ситуація функціонування української мови в різних регіонах України. Другу частину програми становить пробний орієнтовний словник української мови для дітей 3–6-го років життя з диференціацією за віковими групами і частинами мови. Водночас, як засвідчив аналіз програм, у них відсутнє поняття «мовленнева особистість».

Наступне завдання передбачало аналіз планів навчально-виховної роботи вихователів старших дошкільних груп Одеської, Миколаївської та Херсонської областей. Усього було проаналізовано 250 планів. Аналізуючи календарні плани, ми прагнули з'ясувати: наскільки вирішуються завдання з мовленневої компетенції на заняттях із розвитку мовлення, зокрема у складі інших занять і в повсякденному житті. Так, аналіз засвідчив, що завдання з виховання звукової культури мовлення, а саме з вправління дітей у фонетичній правильності мовлення плануються лише на заняттях із розвитку мовлення (100 %); розвиток фонематичного слуху було заплановано на заняттях із мовлення – 88 %, і на заняттях із музики – 12 %, наприклад: «під час голосилок розвивати в дітей фонематичний слух». Щодо інтонаційної виразності мовлення, то її формували на заняттях із розвитку мовлення – 76 %, на заняттях із художньої літератури – 50 % (наприклад, «вправляти дітей у промовлянні забавлянки з відповідним темпом мовлення», «розповідаючи вірш, звернути увагу на темп і тембр мовлення», «вчити дітей розповідати вірш із різною силою голосу»), на заняттях із рідної природи – 6 % (наприклад, «при розповіді вірша «Осінь» звернути увагу на спокійний тембр мовлення») та музики – 42 % (наприклад, «розучуючи народну пісню «Подоряночка» виховувати в дітей вміння промовляти її з повільним темпом мовлення, лагідним тембром» тощо).

Щодо лексичної роботи, то як засвідчив аналіз навчально-виховних планів, 84 % планувалося завдань із багатства словника. В усіх проаналізованих планах було обмаль завдань із розвитку образного й

виразного мовлення як на заняттях із розвитку рідного мовлення (16 % і 18 % відповідно), так і на інших. Наприклад, на заняттях з художньої літератури впродовж року було заплановано завдання з розвитку образного мовлення – 22 % (наприклад, «під час ознайомлення дітей із віршем Г. Бойка збагачувати словник дитини образним виразом «кришталева зимонька в срібнім козушку»), з розвитку виразності – 24 % (наприклад, «вчити дітей розповідати вірш Г. Бойка «Соловейко», застосовуючи мовні і немовні засоби виразності»). На заняттях з рідної природи було заплановано завдання лише з розвитку образного мовлення – 12 % (наприклад, «під час спостереження за вербою розповісти вірш Л. Костенко «Вербові сережки», пояснити дітям образний вираз «вербові сережки»). На заняттях з музики було заплановано завдань з розвитку образного мовлення – 6 % і виразності мовлення – 8 % (наприклад, «перед вивченням пісні «Каравай» пояснити образний вираз «пахне сонечком він красним і промінням чистим, ясним»). На жаль, як свідчить таблиця, на заняттях із зображувального мистецтва було заплановано розвиток образного мовлення і виразності лише по 2 % (наприклад, заняття з малювання. Тема «Гуси»: «розповісти дітям вірш М. Вінграновського «Прилетіли гуси», пояснити образні вирази «білі гуси в червоних чоботях, в хустинках рябеньких»; вміти виразно розповісти про намальованих дітьми гусей»). Водночас зауважимо, що більшість вихователів зовсім мало уваги приділяють навчанню дітей розуміння слів і висловів з переносним значенням – фразеологізмів, метафор.

Найвищий показник відображення завдань із граматичної правильності мовлення було зафіксовано на заняттях із розвитку мовлення: щодо засвоєння дітьми граматичних категорій (рід, число, відмінок) – 100 %, утворення різних дієслівних форм, нових слів за допомогою суфіксів, префіксів – 88 %, вживання різних за складністю типів речення – 82 %. На заняттях з художньої літератури було заплановано завдання із засвоєння граматичних категорій – 16 % і вживання різних за складністю типів речень – 46 % (наприклад, «розповідаючи оповідання В. Сухомлинського «Як хлопчик хотів приголубити сніжинку», пояснити дітям образні вирази «сніжинка прозора, мов пушинка», «красива, мов зірка», вчити дітей будувати безособові речення»). Щодо інших занять, то завдання з граматичної правильності мовлення було зафіксовано на заняттях з рідної природи: утворення різних дієслівних форм, слів за допомогою суфіксів – 8 %, вживання різних за складністю типів речень – 14 %, це ж завдання планувалося і на заняттях з малювання – 8 % (наприклад, заняття з малювання з теми «Сніговий колобок» за оповіданням Н. Калініної «Про сніговий колобок»: «вчити дітей розповідати за малюнком, вживаючи прості й поширені речення зі сполучником»).

Щодо діалогічного мовлення, то найбільше було заплановано завдань «вчити дітей відповідати на запитання», по суті, на всіх заняттях: з розвитку мовлення – 100 %, художньої літератури – 78 %, рідної природи – 42 %, зображувального мистецтва – 18 %. Щодо завдання «розвивати ініціативу дітей у спілкуванні», то, на жаль, було зафіксовано на заняттях з розвитку рідного мовлення – 30 %, з художньої літератури – 12 % (наприклад, заняття з розвитку рідного мовлення з теми «Ввічливі гості»: «ініціювати дітей до

діалогу», «викликати в дітей ініціативу спілкуватись із запрошеними»). Виховання мовленнєвого етикету планувалося на заняттях із розвитку мовлення – 76 %, художньої літератури – 44 %, музики – 2 %, зображувального мистецтва – 8 %.

Завдання з розвитку монологічного мовлення вихователі планують здебільшого за таким показником, як «складання різних типів розповіді» – 96 %, з них описові – 66 %, розповіді-роздуми – 14 %, розповідання з власного досвіду – 44 %, розповіді за планом вихователя – 68 %, розповіді на запропоновану вихователем тему – 56 %, придумування кінця оповідання, розпочатого вихователем – 16 %, придумування початку до розповіді вихователя – 12 %, творча розповідь – 18 %. На заняттях з художньої літератури було заплановано – 84 %, з рідної природи – 16 % (переважно це були описові розповіді про природу і тварин), із зображувального мистецтва – 14 % (розповіді дітей за власними малюнками). На жаль, як свідчить таблиця, зовсім мало уваги приділяли вихователі стимулюванню в дітей самостійності розповіді (38 % – на заняттях з розвитку мовлення і 12 % – з художньої літератури) і творчому самовираженню (42 % і 8 % відповідно).

Завдання з розвитку мовлення планувалися і в повсякденному житті, у другій половині дня та під час режимних моментів, здебільшого планувалися такі завдання, як фонетична правильність мовлення, збагачення словника, вміння відповідати на запитання і мовленнєвий етикет. Отже, як засвідчив аналіз навчально-виховних планів вихователів дітей старшого дошкільного віку, вони, на жаль, мало приділяють увагу таким показникам мовленнєвої компетенції, як образність, виразність мовлення, багатство словника, творче самовираження дитини, її ініціативність і самостійність у спілкуванні.

Наступним етапом роботи виступило анкетування вихователів з метою з'ясування їхнього розуміння поняття «мовно-мовленнєва особистість». В анкетуванні брало участь 350 вихователів старших груп дошкільних навчальних закладів Одеської, Миколаївської та Херсонської областей. Проаналізуємо одержані результати.

На перше запитання анкети «Як Ви розумієте поняття «мовно-мовленнєва особистість?» було отримано такі відповіді: «це особистість, яка знає мову» – 24 %, «це людина, яка говорить відповідно до літературних норм» – 26 %, «це загальна мовленнєва культура людини» – 26 %, «це особистість, яка вміє правильно користуватися лексичними, звуковими, граматичними засобами» – 16 %. 8 % респондентів не дали відповіді на це запитання.

На друге запитання «Які показники, на Вашу думку, характеризують мовно-мовленнєву особистість старшого дошкільника?» відповіді розподілилися таким чином: «це правильне користування літературними нормами української мови» – 8 %, «вміння користуватися лексичними, граматичними, фонетичними засобами мовлення» – 36 %, «вміння логічно, послідовно висловлювати свої думки» – 66 %, «граматично правильно будувати речення» – 72 %, «щоб мовлення було образним» – 12 %, «це

літературна вимова слів» – 6 %, «це активний словниковий запас» – 88 %, «це вміння придумувати казки, правильно їх розповідати» – 8 %. Зауважимо, що нами було одержано й таку відповідь, яка, на наш погляд, характеризує мовленнєву особистість: «це дитина, яка презентує свою особистість, свою яскравість через рідне мовлення, вона знає прислів'я, доречно їх вживає, користується фразеологізмами, правильно говорить, вона любить спілкуватись» – 2 %.

У відповідях на запитання «Що таке мовленнєва компетенція дошкільника?» 32 % опитаних відповіли таким чином: «це сформованість мовлення відповідно до БКДО», «розвиток словника дитини, правильна вимова всіх звуків, це вміння правильно говорити в діалозі, монологі, це також знання мовленнєвого етикету»; лише 10 % вихователів відповіли: «до мовленнєвої компетенції входить сформованість усіх її видів: діалогічна, монологічна, граматична, фонетична і лексична»; 64 % респондентів надали відповіді типу: «це багатий словник», «це вміння правильно й виразно говорити», «це розвинений фонематичний слух», «це розвиток діалогу й монологу, а також знання граматики».

На запитання «Поясніть, чи впливають особистісні якості дитини на сформованість її мовно-мовленнєвої особистості?» було отримано такі відповіді: 80 % вихователів вважають, що «так»: «звісно, впливають, якщо дитина сором'язлива і мовчазна, то вона не зможе проявляти ініціативу у спілкуванні», «якщо дитина не активна за характером, то вона ніколи не буде самостійно брати участь у драматизації казок, виступати на святах», «якщо дитина збуджена, нервова, сором'язлива, вона буде уникати розмов, у неї буде багато мовленнєвих помилок і взагалі вона буде боятись говорити», 20 % респондентів не відповіли на це запитання.

Відповідаючи на запитання «Які методи і прийоми слід використовувати для формування мовно-мовленнєвої особистості старшого дошкільника?», вихователі назвали найбільш поширені методи і прийоми з розвитку мовлення дітей: дидактичні ігри – 36 %, дидактичні вправи – 22 %, розігрування мовленнєвих ситуацій – 12 %, читання художньої літератури – 16 %, мовний зразок – 34 %, народні ігри – 26 %, 15 % вихователів утрималися від відповіді.

Аналіз анкетування вихователів засвідчив, що вони не обізнані з поняттям «мовно-мовленнєва особистість», це запитання викликало певні труднощі у практиків, у них був здивований погляд. Оскільки за визначенням багатьох учених мовленнєва особистість дошкільника передбачає насамперед сформованість мовленнєвої компетенції, то нами було введено таке запитання до анкети, відповіді на яке засвідчили, що вихователі загалом обізнані зі структурою мовленнєвої компетенції, хоча й не всі називали всі її показники. На жаль, ніхто з респондентів не зазначив про творче самовираження дитини, вміння складати різні типи розповідей.

Проведений аналіз стану навчально-виховної роботи дошкільних закладів щодо формування мовно-мовленнєвої особистості дитини старшого

дошкільного віку дозволив нам визначити причини необізнаності вихователів із цією проблемою:

- відсутність у чинних програмах навчання і виховання дітей дошкільного віку поняття «мовленнєва особистість дошкільника»;
- необізнаність вихователів із технологіями формування мовленнєвої особистості дітей;
- недостатня підготовка майбутніх вихователів до формування мовленнєвої особистості дітей у процесі їхнього навчання у вищих педагогічних закладах.

Одержані результати пошуково-розвідувального етапу експерименту спонукали нас до розробки ефективної методики формування мовно-мовленнєвої особистості дітей старшого дошкільного віку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» / М-во освіти і науки України ; Акад. пед. наук України ; наук. ред. та упоряд. О. Л. Кононко. – К. : Світич, 2008. – 430 с.
2. Базовий компонент дошкільної освіти. – К., 2012.
3. Впевнений старт : програма розвитку дітей старшого дошкільного віку (6-й рік життя). – К., 2010. – 36 с.
4. Дитина : програма виховання та навчання дітей дошкільного віку. – К., 1993. – 290 с.
5. Дитина в дошкільні роки : програма розвитку, навчання та виховання дітей. – Запоріжжя : ЛПС, 2004. – 268 с.
6. Малятко : програма виховання дітей дошкільного віку. – К., 1999. – 286 с.
Українське дошкілля : програма виховання дітей у дитячому садку. – Львів : Ред. видав. відділ при упр. по пресі, 1991. – 227 с.